

DOI: 10.33766/2524-0323.99.52-62

УДК: 340.132.2

Магновський І. Й., доктор юридичних наук, професор, професор кафедри теорії та філософії права Одеського державного університету внутрішніх справ (м. Одеса, Україна)

e-mail: magn.igor@ukr.net

ORCID iD: <http://orcid.org/0000-0001-7336-6212>

ЗАГАЛЬНОТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ІНТЕРПРЕТАЦІЇ РЕЦЕПЦІЇ ПРАВА

У статті висвітлено в загальнотеоретичному аспекті сутнісні характеристики інтерпретації рецепції права, з огляду на дослідження юридичної науки. Акцентовано увагу на доктринальних підходах трактування поняття «рецепція» як загально-правового феномену. Наголошено, що рецепція права є фундаментальною цінністю, яка лежить у правовій практиці розвитку демократичних держав щодо запровадження міжнародних стандартів та слугує істотним показником розвитку громадянського суспільства. Означено специфіку рецепції, яка може розглядатися із двох позицій: з точки зору визнання права як суспільного регулятора і з точки зору правових цінностей.

Виділено сутнісні ознаки та родові властивості рецепції права: 1) складний процес, який не зводиться до механічного перенесення певних нормативних положень, а включає й подальше засвоєння і використання ідей, принципів, інститутів тощо правової системи інших часів й інших народів; 2) добровільне запозичення, а не примусове; 3) свідоме запозичення; 4) одностороннє запозичення; 5) запозичення, що відбувається за ініціативи суб'єкта-реципієнта; 6) запозичення, що є можливим у рамках взаємодії більш-менш однорідних правових систем. Указано на механізм рецепції права, котрий виражається за допомогою своєї структури, під якою він розуміє взаємозв'язок елементів, що забезпечують процес запозичення і впровадження іншопольованих правових цінностей, де елементами такої структури виступають суб'єкти рецепції права та об'єкти рецепції права; ідеологічне середовище, що змушує до такої рецепції; процеси формування сприйнятливості правового середовища для повноцінного сприйняття іншопольованого правового елемента. Підсумовано, що рецепція права є складним, різностороннім і багатоаспектним (у залежності від галузей, інститутів права) системно-структурним процесом, механізм якого вимагає виваженого підходу та узгодженої взаємодії відповідних суб'єктів правових відносин, що полягає в сукупності певних дій, спрямованих на досягнення належного результату, які передбачають запозичення (відбір, впровадження, сприйняття, пристосування, засвоєння тощо) юридичних джерел, обумовлених суспільно-політичними, національно-культурними, соціально-економічними екологічними й іншими факторами.

Ключові слова: рецепція права, римське право, запозичення, пристосування, права система.

Постановка проблеми. Становлення і подальший розвиток сучасних демократичних держав здійснюється в умовах тотальної міжнародної політико-правової взаємодії, обумовлюючись глобальними процесами трансформації пра-

вової дійсності й реальності, де рецепція є складовим і невід'ємним інструментом якісної правової модернізації, яка нині відбувається й через механізми зарубіжного досвіду державного будівництва, що супроводжується у формах запозичення, поширення, переміщення, взаємопроникнення нормативного та доктринально-концептуального юридичного фактажу. Відтак дослідження рецепції як загально-правового феномену дозволить визначити перспективи розвитку української державності в контексті глобалізації та євроінтеграції.

Тому необхідність і значимість зазначеного дослідження викликана сьогоденням та актуалізує дану проблематику й потребує відповідних напрацювань.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Окремі результати досліджень указаної тематики відобразили у своїх працях такі вчені: Л. В. Авраменко, Л. А. Акерман, М. О. Баймуратов, Ю. Г. Барабаш, О. В. Батанов, О. М. Бориславська, Н. В. Верлос, Ю. О. Волошин, Н. В. Мішина, З. П. Мельник, В. О. Серьогін, І. Д. Сліденко, В. Л. Федоренко, Є. О. Харитонов, О. І. Харитонova, І. Д. Шутак та інші, наукові доробки котрих містять корисний за обсягом фактичний матеріал і сприяють до подальших правових розвідок у вирішенні загальнотеоретичних проблем забезпечення інтерпретації рецепції права.

Формулювання цілей. Метою даної статті є висвітлення у правовому ракурсі загальнотеоретичних аспектів інтерпретації рецепції права в науковій думці, з огляду на виклики сучасності.

Виклад основного матеріалу. Термін «рецепція» походить від лат. «*receptio*» – прийом, сприйняття, але він не має однозначного тлумачення в довідковій літературі. Зокрема одні словники пропонують розуміти його як «запозичення і пристосування даним суспільством соціологічних культурних форм, що виникли в іншій країні чи в іншу епоху» [1, с. 156].

Своєю чергою, словник іншомовних слів і виразів пропонує розуміти під рецепцією сприйняття правової системи та принципів іншої держави як основи національного права [2].

Німецький юрист Ф. Прінпшайм вважає, що розуміння сутності поняття рецепції є доволі об'ємним. Він зауважував, що рецепціюється не тільки чужий науковий метод або чужий філософсько-правовий світогляд, але й чуже право [3].

Інший німецький учений Ф. Віеакер наполягає на необхідності розширення змісту рецепції та вважає, що даний термін найбільш правильно застосовувати у випадку сприйняття одним правопорядком правопорядку іншої, сучасної йому правової системи, наприклад: «рецепція» Туреччиною Цивільного кодексу Швейцарії» [4, с. 270].

Новітній словник іноземних слів та висловів трактує термін «рецепція» у трьох значеннях: 1) запозичення даним суспільством соціологічних і культурних форм, що виникли в іншій країні або в іншу епоху; 2) запозичення однією державою більш розвинутого права іншої держави; 3) здійснюване рецепторами сприйняття і перетворення енергії подразників на нервові збудження [5, с. 657].

Феномен рецепції права, зазначає французький антрополог Н. Руллан, завжди привертав увагу юристів. Специфічність рецепцій може розглядатися із

двох позицій: з точки зору визнання права як суспільного регулятора і з точки зору правових цінностей [6, с. 289].

Феномен рецепції римського права як явища, як елемента загального процесу формування та становлення національних систем права в країнах романо-германської правової сім'ї, М. Р. Матушак пропонує розглядати як широкомасштабний безперервний процес, що відбувається в країнах Східної та Західної Європи з певною циклічністю або повторюваністю в різні проміжки часу в залежності від розвитку цивілізації, її головних ідей, засад, принципів, правових традицій та правової культури, географічного, історичного, економічного та політичного чинників, у різних формах прояву із застосуванням різних типів і видів цього процесу, результатом якого є створення досконалої національної системи права [7, с. 24].

Натякаючи, наприклад, про вплив римського права на європейське, Р. А. Калюжний та В. М. Вовк зауважують, що мова не йде про пряме, безпосереднє використання римського права у його первозданному вигляді, не про автентичність системи унікальної правової регуляції, а про її «переспівування», зі збереженням основних системотворчих елементів [8, с. 30].

Доцільно наголосити, що у юриспруденції відсутня єдність доктринальних підходів до розуміння терміна «рецепція права», хоча він і має досить давню історію застосування. У юридичних словниках, енциклопедіях та інших довідковій літературі рецепцію права визначено як запозичення і пристосування до умов будь-якої держави – права, розробленого іншою державою чи в попередню історичну епоху [9, с. 67], або процес взаємодії, запозичення, сприйняття будь-якої внутрішньодержавної правової системи принципів, інститутів, основних ознак іншої внутрішньодержавної (національної) правової системи [10, с. 476].

Спостерігається й амбівалентність розуміння рецепції права, а саме в широкому і вузькому розумінні. Причому в широкому розумінні рецепцією права є усвідомлене запозичення та опанування багатств чужої культури з метою збагачення власної. А у вузькому – використання системи римського права в деяких країнах Західної Європи, особливо в Німеччині, починаючи з XII століття, що досягло вищого підйому в XV–XVI ст.ст. [11, с. 757].

Вітчизняні дослідники Є. О. Харитонов та О. І. Харитонova наполягають, що, враховуючи походження терміна «рецепція», виправдано вживати його саме щодо випадків відродження, сприйняття духу, категорій, засад, концепцій та основних положень права попередніх цивілізацій наступними цивілізаціями на певному етапі їх розвитку в контексті загального процесу циклічних відроджень [12, с. 242].

Учені у сфері римського права О. А. Підопригора та Є. О. Харитонов наголошують на виключно історичному аспекті рецепції і визначають її як процес відродження римського права, сприйняття духу, ідей і головних засад та основних положень тією чи іншою цивілізацією на певному етапі її розвитку в контексті загального процесу циклічних ренесансів [13, с. 130].

Інша дослідниця Ф. Д. Фіночко рецепцію римського права трактує як прийняття джерелами (в основному в середні віки) базових принципів римського права [14].

І. Д. Шутак також вказує на те, що рецепція є універсальним методом узгодження та прийняття державою норм національного права, що текстуально повторюють норми міжнародного права, конкретизують і пристосовують їх до особливостей національного соціального ладу і правової системи [15, с. 95].

Як підвид синхронної наступності в праві розглядає термін «рецепція» Л. В. Авраменко, особливість якого, на її думку, полягає в глобальному запозиченні елементів іноземного права – його сутності, системи або її структурних основних елементів (галузей, інститутів) [16, с. 128].

Більшість дослідників галузі конституційного права пропонують розглядати рецепцію виключно в розумінні запозичення. Зокрема, І. О. Гоша вважає, що рецепція представляє процес запозичення правою системою реципієнта, елементів правової системи донора і може служити інструментом удосконалення, модернізації права, засобом взаємодії правових систем. До того ж дослідниця фактично зводить розуміння рецепції до «наслідку гармонізації», яка можлива лише у випадку, коли правові системи перебувають в одній системі правових цінностей, які знаходять своє вираження у відповідних принципах [17, с. 118–119].

Зарубіжні науковці Н. Теббе та Р. Тсаї також конституційні запозичення «constitutional borrowing» вважають процесом імпортування конституційної доктрини, термінології, норм права та ін., а також трактують його як цілеспрямований, навмисний, усвідомлений акт творчого пошук [18, с. 464].

Відтак Н. В. Верлос позначає рецепцію як конституційно-правовий феномен і процес, котрий відіграє важливу роль у трансформації ідеї та цінностей конституціоналізму в контексті глобалізації та конвергенції правових систем сучасності, адже, наголошує дослідниця, традиційний конституціоналізм, який є національним правовим та ідеологічним здобутком демократичної держави, основним її завданням, наразі перебуває під впливом глобальних тенденцій розвитку людства, а тому виникає необхідність у створенні системи універсальних конституційних норм, що мають транснаціональний та кросконституційний характер дії [19, с. 1].

Рецепція в конституційному праві має тісний семантичний зв'язок із наступністю в праві як суміжною правовою категорією. У загальнотеоретичному розумінні наступність – це: 1) отримання, придбання будь-яких прав у спадок за допомогою передачі від одного до іншого; 2) послідовне, без перерви, заміщення, зміна, передача чого-небудь від одного до іншого [20, с. 208].

Ряд дослідників рецепцію теж ототожують із наступністю або розглядають її як один із її видів. Так Н. Неновскі розуміє рецепцію як специфічний прояв наступності в праві й пропонує її розглядати у «вертикальному» (у часі) та «горизонтальному» (у просторі) напрямках [21, с. 46].

Л. В. Авраменко вважає, що рецепцію слід розглядати як сприйняття – перенесення, збереження й використання [22, с. 5], до того ж дослідниця робить висновок, що «рецепція» й «наступність» – близькі за змістом категорії, які можна

використати як взаємозамінні», також, що рецепція є специфічним підвидом синхронної наступності [16, с. 128].

На традиційному загальновищому в сучасному правовому дискурсі розумінні рецепції як процесу сприйняття в тій чи іншій країні елементів правової системи іншої держави наголошує Ю. М. Оборотов. Проте, на думку вченого, «рецепція» завжди має зміст, близький до історичної наступності в праві, взаємодії правових традицій та інновацій [23, с. 4].

З. П. Мельник визначає рецепцію права як односторонній, добровільний процес запозичення, сприйняття і подальшого пристосування до умов певної країни більш розвинутого права, створеного в інший момент часу або в іншій державі, з метою вдосконалення та поліпшення дії власної правової системи. У цьому зв'язку він зазначає, що 1) сутність поняття «рецепція права» – це об'єктивне закономірне явище, що виявляється у зв'язку, який поєднує минуле, сучасне й майбутнє держави; 2) сутність цього зв'язку – сприйняття і запозичення правового матеріалу; 3) збереження, утримання, використання – прояви рецепції права по вертикалі (у межах однієї правової системи), а запозичення і використання – прояви рецепції права по горизонталі (на рівні взаємодії різних правових систем) [24, с. 8].

М. Р. Матушак серед ознак рецепції виділяє: 1) завжди добровільне запозичення без застосування примусових заходів; 2) свідоме запозичення; 3) запозичення, що відбувається за ініціативою суб'єкта реципієнта; 4) запозичення, яке відбувається й може бути можливим тільки в країнах із однорідними правовими системами [7, с. 18].

Зі свого боку З. П. Мельник виділяє такі сутнісні ознаки та родові властивості рецепції права, як: 1) складний процес, який не зводиться до механічного перенесення певних нормативних положень, а включає і подальше засвоєння та використання ідей, принципів, інститутів тощо правової системи інших часів й інших народів; 2) добровільне запозичення, а не примусове; 3) свідоме запозичення; 4) одностороннє запозичення; 5) запозичення, що відбувається за ініціативи суб'єкта-реципієнта; 6) запозичення, що є можливим у рамках взаємодії більш-менш однорідних правових систем [24, с. 8].

С. В. Ткаченко наголошує на тому, що механізм рецепції права виражається за допомогою своєї структури, під якою він розуміє взаємозв'язок елементів, котрі забезпечують процес запозичення і впровадження іншокультурних правових цінностей. Елементами такої структури виступають: суб'єкти рецепції права; об'єкти рецепції права; ідеологічне середовище, що змушує до такої рецепції; процеси формування сприйнятливості правового середовища для повноцінного сприйняття іншокультурного правового елемента [25, с. 75].

Узбецька дослідниця М. А. Ахмедшаєва розглядає рецепцію права як історичне правове явище, що виражається в добровільному сприйнятті, запозиченні окремих норм, інститутів, форм і методів правового регулювання однієї держави і їх впровадження в правову систему іншої держави з метою її модернізації [26, с. 135-136].

На рецепції, як способі універсалізації національного права, зосередила

свою увагу К. А. Жебровська, яка вважає, що рецепція – це сприйняття, визнання і схвалення національною правовою системою норм та принципів наднаціонального права, спрямоване на універсалізацію національного права [27, с. 60].

Л. А. Акерман розуміє рецепцію як один із варіантів акультурації, але варіант, що отримав певну самостійність» і розглядає її в ролі глобальної акультурації, при якій змінюється національна правова система, відбуваються глибинні зміни в правовій культурі, глобальне запозичення елементів іноземного права – його сутності, системи або її структурних елементів (галузей, інститутів). Він вважає, що поняття «правова акультурація» і «рецепція права» взаємопов'язані, але між ними проявляється відмінність, своєрідне домінування одного терміна над іншим за масштабністю змін, адже рецепція права відрізняється від правової акультурації технікою, але рецепція в порівнянні з правовою акультурацією за обсягом правових запозичень, новацій у праві країн, де вона відбувається, багато глобальніше явище [28, с. 131].

В. Г. Буткевич вважає, що сутність рецепції полягає в запозиченні законодавця із міжнародного права моделі поведінки і надання їй юридичного обов'язку для суб'єктів внутрішньодержавного права у відповідних правовідносинах. При тому існувати, на його думку, вона може лише в «спеціальній формі», у конкретному випадку, а рецепція в «загальній формі», тобто відтворення в національному праві без змін усього міжнародного права, не практикується [29, с. 42].

У зарубіжній правовій доктрині заслуговує на увагу дослідження рецепції права, проведене Р. Робертсоном та Ф. Летчером, які зазначають, що поступово стверджується розуміння рецепції, специфіка якого полягає у тому, що в ролі донора і реципієнта представлені не тільки національні правові системи, а й те, що суб'єктами рецепції визнаються окремі держави і Європейський Союз, де рецепцією виступає певна форма правової європеїзації. При тому сама рецепція класифікується у двох вимірах: імовірності прийняття його правил країною-реципієнтом, що не є членом ЄС, а також впровадженням і їх виконанням, що має ключове значення для оцінки впливу ЄС на внутрішню політику, тобто результатів рецепції [30].

Зарубіжна дослідниця Е. Оруку зазначає, що термінологія, яка використовується в класичних описах переміщення права, така як трансплантант, нав'язування (імпозиція) і рецепція, доповнюється барвистим словником, що виділяє нюанси в окремих випадках мобільності переміщення права, зокрема, з'являються терміни, такі як «щеплення», «імплантація», «повторне наповнення» і «взаємне запилення», «охоплення», «емуляція», «інфільтрація», «проникнення (інфузія)», «засвоєння (перетравлення)», «салатниця», «шлавильний котел» і «транспозиція (перенесення)». Також сьогодні розробляються нові поняття: «колективна колонізація», «забруднювачі», «правові подразники», «правове скупчення», «пунктирне право» і «конкуренція правових систем». Такі образи, як «забруднення», «щеплення», «подразнення» й «інфільтрація», на її думку, є відповідними опису реалій сьогодення, а терміни «рецепція», «нав'язана рецепція» та «узгоджений паралельний розвиток» відображають сучасні процеси [31, с. 104].

Висновки. Таким чином, узагальнюючи багатоманітність наукових підходів дослідження специфіки загальнотеоретичних аспектів інтерпретації рецепції права, можна стверджувати про різноманітність, а звідси й дискусійність доктринальних підходів до трактування даної категорії як загально-правового феномену.

Отже, викладене дозволяє дійти висновку, що рецепція права є складним, різностороннім та багатоаспектним (у залежності від галузей, інститутів права) системно-структурним процесом, механізм якого вимагає виваженого підходу та узгодженої взаємодії відповідних суб'єктів правових відносин, що полягає в сукупності певних дій, спрямованих на досягнення належного результату, які передбачають запозичення (відбір, упродовження, сприйняття, пристосування, засвоєння тощо) юридичних джерел, обумовлених суспільно-політичними, національно-культурними, соціально-економічними екологічними й іншими факторами.

Використані джерела:

1. Герчанівська П. Е. Культурологія: термінологічний словник. Київ : Національна академія керівних кадрів культури і мистецтв, 2015. 439 с.
2. Словарь иностранных слов. 18-е изд., стереотип. Москва : Русский язык, 1989. 622 с.
3. Procanik by Procanik v. Cillo, 97 N. J. 339, 478 A.2d 755. 1984. URL : <https://www.courtlistener.com/opinion/2315189/procanik-by-procanik-vcillo/>.
4. Wieacker F. The importance of roman law for western civilization and western legal thought. *Boston College International and Comparative Law Review*. 1981. Vol. 4. № 2. P. 257–281.
5. Словник іншомовних слів / за ред. О. С. Мельничука. Київ : Головна редакція УРЕ, 1974. 775 с.
6. Rouland N. *Anthropologie juridique*. Paris : Les Presses universitaires de France, 1re édition, 1988. 496 pp.
7. Матушак М. Р. Сутність рецепції римського права та її вплив на цивільне право в Україні, Російській Федерації, Франції та ФРН. *Вісник Одеського національного університету*. Серія Правознавство. Вип. 2. 2013. Т. 18. С. 15–25.
8. Каложний Р. А., Вовк В. М. Римське приватне право : підруч. для вищ. навч. закл. Київ : «МП Леся», 2014. 240 с.
9. Большая советская энциклопедия / под ред. А. М. Прохорова. Москва : Изд-во «Советская энциклопедия», 1975. Т. 22. Ремень – Сафи. 628 с.
10. Большой юридический словарь. Додонов В.Н., Ермаков В.Д., Крылова М. А. и др. М., 2001. 790 с. С. 476.
11. Тихомирова Л. В., Тихомиров М. Ю. *Юридическая энциклопедия*. Москва: Изд. М.Ю. Тихомирова, 2002. 972 с.
12. Харитонов Є., Харитонova О. Від осмислення рецепції римського права – до формування загальної теорії взаємодії правових систем. *Право України*. 2014. № 1. С. 274–297.
13. Підпригора О. А., Харитонов Є. О. Римське право : підручник / 2-ге вид. Київ: Юрінком Інтер, 2009. 528 с.
14. Фіночко Ф. Д. Роль рецепції римського права у формуванні європейських традицій адміністративного права. *Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ*. 2007. № 38. С. 24–31.

15. Шутак І. Техніко-юридичні методи узгодження національного і міжнародного права. *Вісник національної академії прокуратури України*. 2009. № 1. С. 91–100.
16. Авраменко Л. В. Наступність (сприйняття та запозичення) в праві України: теоретичні аспекти. *Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ*. 2000. № 10. С. 125–130.
17. Гоша І. О. Конституційно-правове забезпечення гармонізації законодавства України із законодавством ЄС: проблеми теорії та практики : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.02 / Маріуполь, 2012. 193 с.
18. Tebbe N. & Tsai R. L. Constitutional Borrowing. *Michigan Law Review*. 2010. Vol. 108. P. 459–552. URL : <http://repository.law.umich.edu/mlr/vol108/iss4/1>.
19. Верлос Н. В. Рецепція у конституційному праві України : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.02 / Нац. авіац. ун-т. Київ, 2021. 41 с.
20. Словник української мови : в 11 т. / АН Української РСР, Ін-т мовознав. ім. О. О. Потебні ; редкол.: І. К. Білодід (голова) та ін. Київ : Наук. думка, 1970–1980. Т. 5 : Н-О / ред. тому: В. О. Винник, Л. А. Юрчук. 1974. 840 с.
21. Неновски Н. Преемственность в праве / перевод с болгарского Сафонов В. М.; общ. ред.: Завьялов Ю. С. (вступ. ст.). Москва : Юрид. лит., 1977. 168 с.
22. Авраменко Л. В. Розмежування наступності у праві з іншими суміжними поняттями. *Проблеми законності*. 2012. № 121. С. 3–13.
23. Оборотов Ю. М. Традиції та новації в правовому розвитку: загальнотеоретичні аспекти : автореф. дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.01 / Одеська нац. юрид. академія. Одеса, 2003. 40 с.
24. Мельник З. П. Рецепція як засіб вдосконалення правової системи (теоретико-правовий аспект) : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01 / Київський нац. ун-т імені Тараса Шевченка. Київ, 2009. 18 с.
27. Жебровська К. А. Правові цінності у взаємодії правових систем : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01 / Нац. ун-т «Одеська юридична академія». Одеса, 2017. 222 с.
28. Акерман Л. А. Рецепція права та правова акультурація. *Актуальні проблеми держави і права*. 2005. Вип. 25. С. 128–131.
29. Буткевич В. Г. Соотношение внутригосударственного и международного права. Київ : Вища школа, 1981. 311 с.
30. Robertson R., Lechner F. Modernization, Globalization and the Problem of Culture in the World-Systems Theory. *Theory, Culture & Society*. 1985. № 2. P. 103–117.
31. Оруку Е. Право як транспозиція. *Порівняльне правознавство*. 2013. № 1–2. С. 102–120.

References:

1. Gherchanivsjka, P. E. (2015) *Kuljturologhija: terminologhichnyj slovnyk*. Kyiv : Nacionaljna akademija kerivnykh kadriv kuljtury i mystectv. [in Ukrainian].
2. *Slovar inostrannyh slov* (1989) 18-e izd., stereotip. Moskva : Russkij jazyk. [in Russian].
3. Procanik by Procanik v. Cillo, 97 N. J. 339, 478 A.2d 755. (1984) N. p. URL : <https://www.courtlistener.com/opinion/2315189/procanik-by-procanik-vcillo/>. [in English].
4. Wieacker, F. (1981) The importance of roman law for western civilization and western legal thought. *Boston College International and Comparative Law Review*, Vol. 4, 2, 257–281. [in English].
5. *Slovyk inshomovnykh sliv* (1974) / O. S. Meljnuchuk (Ed.). Kuiv : Gholovna redakcija URE. [in Ukrainian].

6. Rouland, N. (1988) *Anthropologie juridique*. Paris : Les Presses universitaires de France, 1re édition. [in France].
7. Matushchak, M. R. (2013) Sutnistj recepciji rymjskogho prava ta jiji vplyv na cyviljne pravo v Ukrajinі, Rosjskij Feredaciji, Franciji ta FRN. *Visnyk Odeskoghho nacionaljnoghho universytetu. Serija Pravoznastvo - Bulletin of Odessa National University. Legal studies series, issue 2, vol. 18, 15–25*. [in Ukrainian].
8. Kaljuzhnyj, R. A., Vovk, V. M. (2014) *Rymjske pryvatne pravo : pidruch. dlja vyshh. navch. zakl. Kyiv : «MP Lesja»*. [in Ukrainian].
9. *Bolshaya sovetskaya enciklopediya (1975) / pod red. A. M. Prohorov (Ed.)*. Moskva : Izd-vo «Sovetskaya enciklopediya», Vol. 22. Remen – Safi. [in Russian].
10. *Bolshoj yuridicheskij slovar (2001) Dodonov, V. N., Ermakov, V. D., Krylova, M. A. (Eds.) et al.* Moskva, 476. [in Russian].
11. Tihomirova, L. V., Tihomirov, M. Yu. (2002) *Yuridicheskaya enciklopediya*. Moskva: Izd. M.Yu. Tihomirova. [in Russian].
12. Kharytonov, Je., Kharytonova, O. (2014) Vid osmyslennja recepciji rymjskogho prava – do formuvannja zaghal'nojji teoriji vzajemodiji pravovykh system. *Pravo Ukrainy – Law of Ukraine, 1, 274–297*. [in Ukrainian].
13. Pidopryghora, O. A., Kharytonov, Je. O. (2009) *Rimske pravo : pidruchnyk / 2-ghe vyd.* Kyiv : Jurinkom Inter. [in Ukrainian].
14. Finochko, F. D. (2007) Rolj recepciji rymjskogho prava u formuvanni jevropejskijkh tradycij administratyvnoghho prava. *Visnyk Kharkivskoghho nacionaljnoghho universytetu vnu trishnikh sprav - Bulletin of Kharkiv National University of Internal Affairs, 38, 24–31*. [in Ukrainian].
15. Shutak, I. (2009) Tekhniko-jurydychni metody uzghodzhennja nacionaljnoghho i nizhnarodnoghho prava. *Visnyk nacionalnoji akademiji prokuratury Ukrainy - Bulletin of the National Academy of the Prosecutor's Office of Ukraine, 1, 91–100*. [in Ukrainian].
16. Avramenko, L. V. (2000) Nastupnistj (sprynjattja ta zapozychennja) v pravi Ukrajinj: teoretychni aspekty. *Visnyk Kharkivskoghho nacionaljnoghho universytetu vnurishnikh sprav - Bulletin of Kharkiv National University of Internal Affairs, 10, 125–130*. [in Ukrainian].
17. Ghosha, I. O. (2012) Konstytucijno-pravove zabezpechennja gharmonizaciji zakonodavstva Ukrajinj iz zakonodavstvom JeS: problemy teoriji ta praktyky. *Doctor's thesis*. Mariupol. [in Ukrainian].
18. Tebbe, N. & Tsai, R. L. (2010) Constitutional Borrowing. *Michigan Law Review, Vol. 108, 459–552*. URL : <http://repository.law.umich.edu/mlr/vol108/iss4/1>. [in English].
19. Verlos, N. V. (2021) Recepcija u konstytucijnomu pravi Ukrajinj. *Extended abstract of candidate's thesis*. Nac. aviac. un-t. Kyiv. [in Ukrainian].
20. Slovnyk ukrajinskojji movy (1974) (Vol 1-11; Vol. 5: N-O) AN Ukrajinjskojji RSR, In-t movoznav. im. O. O. Potebni ; redkol.: I. K. Bilodid (Ed.) et al. / V. O. Vynnyk, L. A. Jurchuk (Eds.). Kyiv : Nauk. dumka, 1970–1980. [in Ukrainian].
21. Nenovski, N. (1977) *Preemstvennost v prave / perevod s bolgarskogo Safronov V. M.; obsh. red.: Zavyalov Yu. S. (vstup. st.)*. Moskva : Yurid. lit. [in Russian].
22. Avramenko, L. V. (2012) Rozmezhuvannja nastupnosti u pravi z inshymy sumizhnymy ponjattjamy. *Problemy zakonnosti - Problems of legality, 121, 3–13*. [in Ukrainian].
23. Oborotov, Ju. M. (2003) Tradyciji ta novaciji v pravovomu rozvytku: zagha ljnoteoretychni aspekty. *Extended abstract of Doctor's thesis*. Odesjka nac. juryd. akademija. Odesa. [in Ukrainian].
24. Meljnyk, Z. P. (2009) Recepcija jak zasib vdoskonalennja pravovoji systemy (teoretyko-pravovij aspekt). *Extended abstract of candidate's thesis*. Kyivskij nac. un-t imeni Tarasa Shevchenka. Kyiv. [in Ukrainian].

25. Tkachenko, S. V. (2014) Stanovlenie rossijskoj pravovoj sistemy (1990–2000 gg. HH veka): recepciya zapadnoj tradicii prava : monografiya, San Francisco, California: B&M. . [in Russian].

26. Ahmedshaeva, M. A. (2020) Recepciya prava kak faktor modernizacii nacionalnogo prava. *Political Science Studies*, Vol. 58, 126–146. [in English].

27. Zhebrowsjka, K. A. (2017) Pravovi cinnosti u vzajemodiji pravovykh system. *Doctor's thesis*. Nac. un-t «Odesjka jurydychna akademija». Odesa. [in Ukrainian].

28. Akerman, L. A. (2005) Recepciya prava ta pravova akuljturacija. *Aktualjni problemy derzhavy i prava – Actual problems of the state and law*, issue 25, 128–131. [in Ukrainian].

29. Butkevych, V. Gh. (1981) Sootnoshenye vnutryghosudarstvennogo y mezhdunarodnogo prava. Kyiv : Vyshha shkola. [in Ukrainian].

30. Robertson, R., Lechner, F. (1985) Modernization, Globalization and the Problem of Culture in the World-Systems Theory. *Theory, Culture & Society*, 2, 103–117.

31. Oruku, E. (2013) Pravo jak transpozycja. *Porivnjaljne pravoznavstvo – Comparative jurisprudence*, 1–2, 102–120. [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 29.08.2022

*Mahnovskyyi L., Doctor of Law, Professor, Professor of the Department of theory and philosophy of Law faculty of experts training for pre-trial investigation bodies
Odessa State University of Internal Affairs (Odesa, Ukraine)*

GENERAL THEORETICAL ASPECTS OF INTERPRETATION OF THE RECEPTION OF LAW

The article highlights the essential characteristics of the interpretation of the reception of law in a general theoretical aspect, taking into account the research of legal science. Attention is focused on doctrinal approaches to the interpretation of the concept of "reception" as a general legal phenomenon. It is emphasized that the reception of law is a fundamental value that lies in the legal practice of the development of democratic states regarding the introduction of international standards and serves as an essential indicator of the development of civil society. The specificity of receptions is determined, which can be considered from two positions: from the point of view of recognizing law as a social regulator and from the point of view of legal values. The essential features and generic properties of the reception of law are highlighted: 1) a complex process that is not reduced to the mechanical transfer of certain normative provisions, but also includes the further assimilation and use of ideas, principles, institutions, etc. of the legal system of other times and other peoples; 2) voluntary borrowing, not forced; 3) deliberate borrowing; 4) unilateral borrowing; 5) borrowing that takes place at the initiative of the recipient subject; 6) borrowing, which is possible within the framework of the interaction of more or less homogeneous legal systems. The mechanism of law reception is indicated, which is expressed by means of its structure, under which it understands the interrelationship of elements that ensure the process of borrowing and implementation of foreign cultural legal values, where the elements of such a structure are: subjects of law reception; objects of reception of law; the ideological environment that forces such a reception; processes of forming the receptivity of the legal environment for the full perception of a foreign cultural legal element. It is summarized that the reception of law is a complex, versatile and multifaceted (depending on the branches,

institutions of law) system-structural process, the mechanism of which requires a balanced approach and coordinated interaction of the relevant subjects of legal relations, which consists of a set of certain actions aimed at achieving the proper results, which involve the borrowing (selection, implementation, perception, adaptation, assimilation, etc.) of legal sources determined by socio-political, national-cultural, socio-economic, environmental and other factors.

Keywords: reception of law, Roman law, borrowing, adaptation, legal system.

DOI: 10.33766/2524-0323.99.62-74

УДК: 347.99(477)

Остапенко О. Г., кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри правового регулювання економіки Харківського національного економічного університету імені Семена Кузнеця (м. Харків, Україна)

ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0001-5795-4276>

e-mail: ostapenkold77@gmail.com

Суц О. П., кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри правового регулювання економіки Харківського національного економічного університету імені Семена Кузнеця (м. Харків, Україна)

ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0002-8619-8964>

e-mail: sushch_elena@ukr.net

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ФУНКЦІОНУВАННЯ ВИЩОЇ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ КОМІСІЇ СУДДІВ УКРАЇНИ ЯК ОРГАНУ СУДДІВСЬКОГО ВРЯДУВАННЯ В УКРАЇНІ

На підставі аналізу чинних нормативно-правових актів, якими регламентується статус Вищої кваліфікаційної комісії суддів України, визначено роль і місце Комісії в системі органів суддівського врядування. Враховуючи проблеми з формуванням Вищої кваліфікаційної комісії суддів України, яка й дотепер не сформована, та неможливістю реалізації покладених на неї повноважень, встановлено, що сьогодні нагальною проблемою є пошук шляхів для забезпечення створення Вищої кваліфікаційної комісії суддів України для вирішення питань відбору суддів і формування незалежного та професійного суддівського корпусу. Вважаємо недоцільною пропозицію членів ВРП утворити Кваліфікаційну палату кадрового забезпечення судової системи з підпорядкуванням ВРП, замість цієї Комісії. Охарактеризовано співвідношення правового статусу Вищої кваліфікаційної комісії суддів України та Вищої ради правосуддя як органів суддівського врядування, перспективи їх подальшого функціонування для нагального вирішення проблем у сфері кадрової політики. Аналіз повноважень зазначених органів свідчить про їх взаємоузгодженість та взаємну доповнюваність. З'ясовано, що міжнародні стандарти у сфері правосуддя передбачають необхідність утворення органу, який здійснюватиме формування суддівського корпусу, роль якого з урахуванням цих стандартів і міжнародного досвіду функціонування аналогічних органів виконує Вища рада правосуддя, а також реалізацію положень Стратегії щодо забезпечення інституційної самостійності й транспарентності Вищої кваліфікаційної комісії суддів України та опрацювання питання щодо її підпорядкування